

Wonders of War

חנוכה

2 האמה (המחנה) 96 pg (המחנה)

הנה בתפילת 'על הנסים' שאנו אומרים בחנוכה ובפורים נאמר: "על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית לאבות בימים ההם בזמן הזה". במבט ראשון נראה כאילו כל הביטויים האלו הנם בעצמם אותה המשמעות, מילים נרדפות, כדרך בעלי הפיוט והתפילה. אך אין הדבר אלא מתבוננים יותר לעומק. כל מילה מבטאת רעיון נפרד. ב"על המלחמות" א"כ הכוונה לניצחון במלחמה, הרי כבר אמרנו "על התשועות" או "על הגבורות" ומה הכוונה ב"על המלחמות"? האם אנו מודים בעצם המלחמה? הרי טוב היה יותר לו הקב"ה לא הביא עלינו מלחמה כלל?

7

אשר בו יזכר ויעלה זכר הנס. שכן, היו הרבה נסים מסוג זה לתנאים שהיו בתקופת בית שני ואף לאחר מכן. די אם נזכיר את שאירע לרבי חנינא בן דוסא, אשר אמר כי מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק.

* לא על זכר השמן שדלק שמונה ימים הוקבע מועד החנוכה, ברוב איפוא, כי ימי החנוכה נקבעו כימי הדואה על נס הנצחון הגדול של המעטים שנברו על הרבים והטמאים שנברו על הטהורים.

עתה אנו מבינים יפה מדוע אין אנו מזכירים את נס פך השמן בתפילותינו, לא בתפילת "על הנסים" הנאמרת ב"שמונה עשרה", ולא בתפילת "הנרות הללו" הנאמרת בעת הדלקת נר חנוכה, אין לנו ענין להזכיר את נס זה, אם כי דאי היה נס גדול וראוי להודות עליו, שכן לא לזכרו הוקבע מועד החנוכה, וכיון שכן אין אנו מזכירים את נס זה בתפילותינו.

8 ואולם, הגמרא מזכירה דוקא את נס זה ולא את נס הנצחון. מה פשר ענין זה? כאשר הגמרא שואלת "מאי חנוכה" אין היא מתכוונת לזכור את ענינו ומתכוונת של מועד זה. אין היא גם מנסה לזכור את טעמו של מועד החנוכה, שכן הטעם ברור וידוע: מועד זה נקבע לדורות כזכר לניצחון הגדול, אשר דאי חרג מגדר המקובל ונחשב לנס צבאי חסר פשר ומוכן. הכל הבינו כי רק יד ה' חוללה את הנס ולזכרו זאת הוקבעו לדורות ימי החנוכה. הדבר כה פשוט עד שהגמרא לא חשבה מעולם לדבר על כך, לא בתחילתה של סוגית ימי החנוכה ולא בסופה.

ומה בכל זאת כוונת הגמרא כאשר היא שואלת "מאי חנוכה?" לאחר שהתברר לנו בסוגיה הקודמת כי ימי החנוכה ממשיכים משך שמונה ימים, שהרי נחלקו בית שמאי ובית הלל אם מוסיף והולך או פוחת והולך, מתקשה הגמרא: "מאי חנוכה?". כלומר: מבינים אנו יפה כי יש לעשות זכרון לניצחון הגדול ולקבוע אותו לדורות, ענין זה, כאמור, פשוט וידוע, אלא שכאשר אנו באים לקבוע יום הדואה על נס הנצחון, שורת הדין מחייבת כי די לנו ביום אחד, יום הנצחון, ותו לא. כמו פורים, אשר אף הוא נקבע כזכר לנס דומה, ולא נקבע אלא ליום אחד בלבד, היום שבו נחו מהרג אויביהם.

9 וזה ששואלת הגמרא: "מאי חנוכה?". כמי שברצונה לומר: אם אמנם נקבעו ימי חנוכה כזכר לנס הנצחון הגדול, כמו שחשבנו וידענו עד כה, מדוע, איפוא, נקבעו שמונה ימים ולא הסתפקו ביום אחד בלבד, היום שבו נצחו את היוונים?

מסיבה זו לא משיבה הגמרא כי המועד הוקבע על הנצחון שנהי את זמנו, כאמור, ידענו מאז, השאלה לא היתה אלא לסיבת קביעתו של המועד משך שמונה ימים ולא יום אחד, כפי שמצפים היינו כי ייקבע, ועל כך משיבה הגמרא כי השמן שנמצא בפר השמן דלק שמונה ימים. נס זה היה מיותר, שהרי גם ללא נס זה היו יכולים להדליק בשמן טמא, לאחר ש"טומאה הותרה בציבור". אם בכל זאת אירע הנס, הרי שהיה זה "איתות" מן שמיא כי יש לקבוע את מועד ההדאה על הנצחון משך שמונה ימים. החשמונאים הבינו, איפוא, מתוך הנס שקרה להם בשמן, כי עליהם לקבוע מועד הדואה שימשך משך שמונה ימים.

1 ב"מ ז' ק"ג ה' ע"ח (ב' - מאמר י"ה)

המב"ם (חנוכה פ"ב הי"א) כותב: "מצות נר חנוכה מצוה חביבה עד מאד, וצריך האדם להזהר בה כדי להודיע הנס, ולהוסיף בשם האל-הוהידיה לו, על הנסים שעשה לנו".

מקשה ה"אור יחוקאל" (ראה ומוטר, עמ' קפט), מה החביבות המיוחדת שיש לנו בנס החנוכה, והלא נסים רבים נעשו לעם ישראל, וכבר מורגלים אנו בניסים, נסים זה אינו דבר חדש בעם ישראל, ראינו נסי מצרים וקריעת ים סוף, כבוש יהושע ל"א מלכים, ועוד ועוד, וכבר מורגלים אנו להרבה נסים, וכיותר נדרש להבין מה ענין החשיבות הגדולה הזו שנתנו חכמים במיוחד לנס פך השמן, והלא מעין נס כזה של פך השמן היה בכל יום, שכן נר המערבי היה דולק מעת לעת ואף שהיה בו שמן כשאר נרות - שאר הנרות כבו ונר המערבי המשיך לדלוק להורות ששכינה שורה בעם ישראל, ומה א"כ החביבות הגדולה שרואים אנו בנר חנוכה דוקא לפרסמו כ"כ.

3

13186
172
1 ק"ג
2 א

ועוד עומדים אנו ותמהים: בתפילה, עת באים אנו להודות לקב"ה בברכת ההודאה על הנסים שנעשו לנו באותם ימים, אין אנו מזכירים מילה וחצי מילה מנס פך השמן. אנו אומרים "על הנסים" ועל הנפלאות... שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה" ומיד אנו מספרים את סדר השתלשלות המאורעות: "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול... כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקיך".

4

אמנם אומרים אנו בסיומה של תפילת "על הנסים": ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטהרו את מקדשיך והדליקו נרות בחצרות קדשך, אך דומה שגם כאן אין אנו מזכירים אלא את טיהור הבית מיד היוונים, אך נס הנרות שדלקו משך שמונה ימים לא מוזכר כאן. ודאי שדברים כגו.

יתירה מזו, אף בשעת הדלקת נרות, כאשר אנו עוסקים בהדלקת נרות חנוכה שבאו, לכאורה, כזכר לנרות שדלקו משך שמונה ימים, גם אז אין אנו מזכירים אלא את נס הנצחון במלחמה: "הנכות הללו אנו מדליקים על הנסים ועל הנפלאות ועל התשועות ועל הנחמות ועל המלחמות שעשית לאבותנו בימים ההם בזמן הזה על ידי כהניך הקדושים". שוב אין בנוסח התפילה אלא את איזכור "הנחמות והמלחמות" שנעשו לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, אך לא רמו לנס פך השמן אשר דלק שמונה ימים. הרי זו בחינת "לכבוש את המלכה בבית" לעסוק בהדלקת הנרות, שבאו כזכר לנס השמן שדלק יותר מזמנו, ובאותה עת ועונה להתעלם כליל מנס זה ולא להזכיר אלא את נס המלחמה שבה נצחו אבותנו, אתמהה.

5

הדברים מתמיהים ביותר לאור העובדה כי בברייתא שבגמרא, המתארת את סיבת ימי החנוכה, לא מוזכרת סיבת הנצחון במלחמה. אדרבה, בגמרא לא נזכר אלא נס פך השמן שדלק מעבר לזמנו: "לא מצאו אלא פך אחד של שמן... ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים". וכבר עמדנו בראשית דברינו, כי בגמרא לא נזכר אלא נס פך השמן ואילו נס הנצחון לא נזכר כאן. היינו, הפוך מסדר התפילה שתקנו לנו חכמינו.

וכל זה מחייב הסבר העובר כברית התיכון ומישב את הקושיות.

6

ועוד תמיהה אנו תמהים: להלכה נפסק כי גם נשים חייבות בהדלקת נר חנוכה שאף הן היו באותו הנס. ולכאורה אין הטעם נראה כראוי אלא להדלקת היום הראשון, אשר נראה כמי שהוקבע על נס הנצחון. וכיון שהוקבע על נס הנצחון, ברין שגם נשים יתחייבו, שהרי אף הן היו באותו הנס ואף עליהן היתה גזירת השמן, אך הדלקת שאר הימים, אשר נראה כי לא באה לזכר נס הנצחון, שהרי לנצחון די היה ביום אחד בלבד, וכמו פורים, נראה הינו כי לא ברין שיתחייבו בה הנשים. שכן, הדלקה זו נראה שבאה לזכר הנס שהיה בבית המקדש, עוברת בעירת השמן משך שמונה ימים. ענין זה נראה כאינו שייך לנשים, שהרי אינו נוהג אלא ככהנים זכרים, ועם זאת, מחייבות הנשים בהדלקת נר חנוכה משך כל שמונה ימים, ואף ענין זה אומר: דרשני.

עתה נבין טוב יותר את שקבעו חכמינו, כי גם נשים חייבות בהדלקת נר חנוכה על שהיו באותו הנס. אמנם אין הן שייכות לנס פך השמן שאירע במקדש, אך הן הרי לא כזכר לנס פך השמן נקבעו ימי החנוכה. ימי החנוכה נקבעו בזכר לנצחון על היונים ועל ההתייונות.

כל שמונת הימים, והרי אף הן היו בגזירות השמד ובאותו הנס. אמנם פך השמן היה הכלי שבאמצעותו בשרה ההשגחה העליונה את הצוה, אך ימנו בהנבחה נקבעו זכר לנצחון הגדול, דבר השייך גם בנשים.

ומבינים אנו עתה ענין נוסף. בגמרא שקלו וטרו אלו שמנים כשרים לחנוכה ואלו לא. אילו היתה ההדלקה נקבעת בזכר לנס פך השמן, מסתבר שלא היה מכשירים להדלקה אלא שמן זית בלבד, השמן הכשר להדלקת המנורה. ומדוע, איפוא, הכשירו חכמינו שמנים נוספים להדלקת נר חנוכה?

ברם, מסתבר כי הדלקת נר חנוכה אינה זכר להדלקת המנורה שבמקדש. ההדלקה אינה אלא בלי בטיול למספר הימים שחלפה, אך עקבה, כמו עיקר שאר מצוות חנוכה, בא בהודאה על נס הנצחון ולא על נס פך השמן, ולכן בדין שגם שאר שמנים יהיו כשרים להדלקה.

וזהו שאנו אומרים בתפילת "על הניסים": "ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה", כהיום הראשון שבו נצחו החשמונאים את היונים.

ואולם, "אחר כך באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשיך והדליקו נרות בחצרות קדשך", ולאחר שראו נס שבמעשה הדלקתם, כי דלקו הנרות משך שמונה ימים, אזי ממילא "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל". תחילה חשבו כי די ביום אחד, אך לאחר שבאו לדביר ביתך והדליקו נרות וחוזו את הנס הגדול שאירע בהם, הבינו כי יש לקבוע את חנוכה לשמונה ימים. ולכן "קבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל".

ובמה זכו לאורו של מלך המשיח. זה היו * ע"י מסייג של המלחמות כמו שאומרים בנוסח עה"ג, "ועל המלחמות", כי ענין של מסייג עבור יהדות ולחום על זה, זה בחינתו של משיח כמ"ש ברמב"ם סוף ה' מלכים, שאחד מסימני המשיח הוא אם הוא לחום מלחות ד', ולכן טעו בכך כחיכא. וע"י המלחמות המשיכו אורו של מלך המשיח בזכות מסירת נפשם. וכמ"ש בנוסח היהי רצון של המהרצ"א מדינוב ז"ע, "שהערו למות נפשם".

והנראה בעזה"י לתרץ כל הנ"ל ע"י הקדמה יקרה מספר מג"ע ריש פ' מקץ, זה לשונו, לתרץ קושיא הלא אנתו בנלות זמן רב ואם יבוא משיח ואין לנו לסוף שיה אלפי עלמא רק זמן קצב. אבל יקיים הריחיבי מקום אהלך. כמו שיתפשט המקום כן יתארך הגלגל רה"י יום אחד כמו שנה, ז"ש כי יום נקם כלב. ושנת גאולי באה ר"ל יום אחד יהי שנה, וכה"א כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות ר"ל כמו כמרגלים, יום לשנה כן אראנו נפלאות לעת"ל שיה"י מיום א' שנה, עכ"ל. ובוה פירש שם, יהי מקץ שנתיים ימים, בזמן הקץ יהי משנה יום, צ"ש.

ולפ"ז י"ל שזכו ישראל (מטעם שיתכאר אי"ה להלן) שבשעת הנס נמשך להם מאור הגאולה של לעת"ל ושלט בביהמ"ק הנהגת הזמן של ימות המשיח. ולכן הואיל ובימות המשיח יתארך הזמן ויהי אריכת ימים מופלג כמבואר בפסוקים ובמדרשים, ולכן גם השמן האריך זמנו ודלק ח' ימים. ולפ"ז מוכן מה שהביא כס' בני"ש מהקדמונים, שבשעת הדלקת המנורה מוריה אורו של משיח עיי"ש. והואיל ונס של חנוכה אירע כפי מקץ, ולכן אירע בו ענין המבואר בריש הפרשה, כמבואר במגלה עמקות כנ"ל. ומוכן מה שאיתא בספרים שהכניסו כמלחמה אמרו ויהי נועם וכפלו פסוק אורך ימים אשביעהו. כי זכו לאורך ימים של ימות המשיח, ונכפלו ימיהם כפולים ומכופלות.

14 אמנות אג"ק - בר - המ"ג (ר וולפסון)

ולפ"ז מתורץ קושיית הבי"י, מה היה הנס בלילה ראשון, כי לפי הנ"ל לא הי' רק לילה ראשון ולא יותר כי נתארך הזמן וכל החנוכה הי' ביום אחד, והנהגה זו שלטה בביהמ"ק.

וזה שמקשה הגמרא, מאי חנוכה כלומר למה קורין שם החג חנוכה כל שמונת הימים הלא כ"ה כסלו הי' רק ביום הראשון. ומתוך דח"ר ככ"ה ככסלו יומי חנוכה תמניא אינון. כלומר כל שמונת הימים הם כולם ביום כ"ה כסלו. וכן כתב המחבר כנ"ל בשו"ע.

ובחנוכה הזמן להתקשר עם הכהנים הצדיקים והחסידים של אותו הדור ולקבל מסייג * ע"ע ללחום עבור קיום התורה והמצוות. וכפרט ברעוא דרעוין שכל יהודי מקבל מסייג בנוסח יצוה

צור חסדו וכו' לכן ככל לב וככל נפש וככל מאודו נמליכו וניחדו. ויה"ר שנוכה לקיים התורה והמצוות כמסייג ערכ"ש ית' ולזכות לאורו הבהיר והאמיתי של מלך המשיח.

16 חנוכה - סנקס - ח"א ק"ו

הלקת אותו עלינו ללמוד מנס החנוכה הוא, כי אם אדם רוצה ככל מאודו בכוחו לגרש את ה"חושך"!

לאותו חושך השורר בעולם הזה ישנם ציורים רבים. אך כשנתבונן בנעשה בתוכנו, נדמה כי ה"חושך" הגדול ביותר הוא "מחשבת הקטנות". הדבר * המפחיד ביותר הוא שאדם מחשיב את עצמו כ"קטן" שאין בכוחו להשיג

מעלות ולטפס לדרגות גבוהות. הוא חש בתוכו כי כשם שאינו יכול להצליח להלחם נגד טנקים, כך אין באפשרותו להעשות "גדול" בישראל.

17 בהירות הרעת המתקבלת מהתכוונות בנס חנוכה מביאה את האדם להבנה חדשה: החשמונאים עמדו בגבורה מול צבאות חזקים וגיבורים, והכל בכח אמונתם ובטחונם בהשי"ת. ואם כך, גם הוא אינו מוכרח להשאר "קטן". יכול הוא ע"י השקעת עמל ויגיעה מתוך אמונה ובטחון בהשי"ת אשר חננו בכישוריו וכוחותיו, להעשות "גדול" בישראל בכל התחומים: התמדה בלימוד התורה, דביקות בהשי"ת, ותפילה.

כאשר יוכה אדם להבין כך, אל לו להסתפק בהבנת הענין בלבד, עליו להתחיל מיד בעבודה המעשית הנדרשת לכך.

"מועט מחזיק את המרובה"

כשנתבונן לעומקם של דברים נגלה כי יסוד הענין טמון באמונה כ"מועט מחזיק את המרובה". כלומר, ישנם דברים הנראים כעינינו כסותרים אחד את השני, אך בעצם אין ביניהם סתירה כלל והנם מתיישבים יחדיו.

כגון: הנהגת הקב"ה בעולמו - כולו דין מצד אחד, וכולו חסד מצד שני, והאמונה היא שכל פעולותיו הם גם חסד וגם דין. נס חנוכה היה מציאות של "מועט מחזיק את המרובה" - רבים ביד מעטים. גם בביהמ"ק מועט החזיק את המרובה - "עומדים צפופים ומשתחוים רווחים". והיסוד בוה הוא שאפילו בדבר קטן אפשר להכניס הרבה.

האדם בעל יכולת בלתי מוגבלת

של "מחשבת הקטנות" שלנו, לכל החושך הזה התורה היא "אור" שמאיר אותו

גם באדם טמונה חכונת האינסופיות שמצינו ב"אור". "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז) - באדם ישנה נקודה של אור, של קדושה, וכיון שכך הרי בעצמותו הוא אינו מוגבל.

20

"חנכה" הוא הזמן לשבור צורת חיים זו. אדם אינו מוגבל, בכוחו לשבור קיר. כל רגע של לימוד תורה ערכו אין סופי. האדם אינו מוגבל מה"קטנות" שלו ואף לא מה"קטנות" של הדור כולו.

בזה ניתן ליישב דברי חז"ל "חייב אדם לומר מהי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב" (תנא דבי אליהו פכ"ה). ולכאורה זהו דבר פלא, כיצד יתרי שאדם פשוט כדורנו ידמה במעשיו לאבות הקדושים?

אלא ש"נר ה' נשמת אדם" - באדם טמונה נקודת אור העושה אותו בלתי מוגבל, ובאפשרותו, איפוא, להיות גדול בישראל, ולטפס עד למדרגת האבות הקדושים! החושך של יון שזהו היופי של העולם שמרושך אותנו, והחושך

21 In search of Greatness - R. Freifeld - 9/22

Besides the essential difference between the materialistic nature of secular wisdom and the sublime spirituality of Torah wisdom, it is important for us to focus on one particular feature in which these two conflicting forms of wisdom differ from each other.

Let's say that a person wants to study physics. He is of average intelligence, but he has a great love for the subject. It has captured his interest. Let's also say that he is a very strong-minded person with a great deal of drive and determination. I think that such a person can go quite far in physics, but only to a certain degree. He will never be a Niels Bohr or someone of that stature. It simply can never happen without extraordinary intellectual powers.

* But that is not the case with Torah wisdom. In Torah wisdom, there is always the phenomenon of the Chanukah miracle. In Torah wisdom, the success of the seeker does not depend on his natural skills and talents. The key to his success is not locked up in his brain. That's not where it is.

Rabbeinu Bachya says that the *chachmah* of Torah is a very exalted wisdom that was brought down to this world and expressed in the form of the Torah. We may think that we are absorbing the Torah through our rational faculties, but that is the least part of it. The true nature of the *chachmah* of Torah

is that *oraysa v'Kudesha Breech Hu Chad hu*, that the Torah and the Almighty are one and the same. We absorb this wisdom by connecting to its Source rather than by simply figuring it out.

22 In the *chachmah* of Torah, there exists the miracle of Chanukah. Whoever wants to acquire the *chachmah* of Torah should turn south in the direction of the *Menorah*. The *Menorah* and its *shemen* were the symbols of the Torah, and we need to take instruction from the *Menorah* regarding our relationship to the *chachmah* of Torah. If we see in history that one small jug of oil can burn for eight full days, we derive from this that a person with only average intellectual capabilities, a person with a *pach shemen*, one small jug of intellectual power, can also produce an enormous amount of illumination.

When a person sits down to learn in all sincerity and earnestness and he encounters difficulties, he can't understand the Rashba, he can't understand what Rav Akiva Eiger says, and he tries and he tries and he becomes frustrated, and he tells himself that his head and his heart are simply not up to the task, this person is making a big mistake. If he thinks such thoughts, he is on the wrong track. He doesn't begin to know what Torah is. A sincere Jew can learn Torah with one small jug of *shemen*. * He can light up the entire Shas with the amount of oil that would seem to be barely sufficient for one Mishnah.

23 The Key to the Jug

What is the key to unlocking the vast power encapsulated in the one small jug of oil? It is the will, the desire, to acquire the *chachmah* of Torah. We can see this in the miracle of Chanukah. * They had plenty of oil that the Greeks had contaminated, and according to the letter of the law, they could have used that oil to light the *Menorah*. The guiding principle is that *tumah hutrah*

b'tzibur, the rules of contamination are set aside when they conflict with the needs of the community. The community needed that the *Menorah* should be lit, and since the only available oil was contaminated, it was permitted to use it. But the people didn't want to use the contaminated oil. After their miraculous victory, they wanted to light the *Menorah* with pure uncontaminated oil. And their desire was so strong that they merited the miracle of Chanukah, that a small jug of uncontaminated oil would be found and that it would burn for eight days until new oil could be produced. It all depends on the desire.

A young man came to me a little while ago, and he was in a quandary. He was learning in the *yeshiva* and making some progress, and then he won a big scholarship. He called me up and told me about it, and I felt my heart break inside me. What could I tell this young man? That he should give up this big scholarship that would pay for his education and set him up with a generous livelihood for the rest of his life? Could I tell him to turn it down? But we talked, and I let him say what was in his heart, and in the end, he stayed in the *yeshiva* and became a very big *talmid chacham*. His desire, his dedication, his drive, his determination, all these unlocked his personal jug of *shemen* and he was suddenly able to make giant strides that had been beyond his capabilities.

► If we head to learn Torah with what we have in our heads alone, we would never succeed on the deepest level of the *chachmah* of Torah. I believe this with all my heart. The Torah is simply too vast, too profound, too exalted for our little minds to grasp in a meaningful way. It is the miracle of the *pach shemen*, the little jug of oil, that enables us to learn Torah.

24 5 פנים

- פעמים אדם מהרהר לעצמו "מה כבר יכול לצאת ממני? הרי כולם אומרים שממני לא יצא כלום..." אולם האמת היא ש"כל האדם כזוכ". התורה הק' שניתנה לנו מאת הקב"ה הגה נקודה של אור, והלומד תורה אינו מוגבל כלל ובאפשרותו לטפס מעלה מעלה ביראת ה' ובחכמתו.

ומתוך, שישנו הבדל גדול בין נס חנוכה לשאר ניסים, שאר הנסים היו בתקופת התגלות הניסים, והיה אז תקופה שהבורא ראה לגלות זרועו וכוחו לעם ישראל על מנת לקרנם אליו, וכמו בתקופת ניסי מצרים, ותקופת בית המקדש, אולם נס החנוכה היה בתקופת חושך והסתר. כלומר באמצע

כן מצינו בגלות ככל, שכאשר גלו ישראל לכבל היו ביאוש נורא, וחשבו שאין להם תקוה ותקומה כלל, וכמוכא בזה"ק (שמות ב' ע"ב מחורגם ללשה"ק): שכיון שיצאו מתפנוקין ומעונגי מלכים לגלות, וכנאמר (איכה ד. ב): "בני ציון היקרים המסולאים בפו", אזי קשתה עליהם הגלות ביותר שכן קשה לצאת מתפנוקין לגלות. והיו ידיהם מהודקים לאחוריהם בשרשראות, והיו בני" מיואשים למאד מאד, ואומר שם רבי שמעון, באותה שעה קרא הקב"ה לכל הפמליא שלו ולכל המרכבות הקדושים ולכל החילות הקדושים, ולכל חילי שמיא, ואמר להם, מה אתם עושים כאן, ומה בני אהובי בגלות דבבל ואתם כאן? קומו ורדו כולכם לכבל ואני עמכם, וכנאמר (ישעיה מג) "למענם שלחתי בכלה, והורדתי בריחים כולם", אלו קוב"ה וחילותיו.

תקופת החושך הכזיק לעם ישראל קרן אורה ולאחר מכן שוב חזרה הגלות לעצמה, שכן לא היתה תקופה זו תקופת גילוי ניסים אדרבא תקופת גלות, אלא שזרחה עליהם אור זמני בתוך החשכה.

ב. ב' אופני ההשגחה - גלויה ונסתרת

ונרחיב את הדברים בס"ד.

ישנם ב' אופני השגחה, ישנה השגחה גלויה בכחינת "אר ה' פניו אליך" שרואים את ההשגחה באופן גלוי, וישנה השגחה שהיא בגדר "משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים", שגם בתקופת חושך והסתר ישנה הצצה של השגחה, ונבאר.

וכאשר ירדו לכבל, נפתחו השמים וראה יחזקאל מראות אלקים את סוד המרכבה הקדושה ושרתה עליו רוח הקודש, וראה כל מה שראה ואמר להם לישראל שהנה אדוניכם - קוב"ה כאן, וכל חילות השמים כאו לדור עמכם בגלות ולא האמינוהו, עד שגילה להם את המראות אשר הוא רואה, ואמר להם וראה כך... וראה כך... וכל מה שגילה היה לצורך עידודם של עם ישראל כי מתוך כך האמינוהו שכן ירדו קוב"ה וחילותיו עמם בגלות, וכאשר שמעו ישראל כך לא חששו מעתה על גלותן ושמחו אחר שידעו שהקב"ה אתם בגלות.

על כלל ישראל בכללות, וכן על האדם בפרטות ועוברות תקופות שונות, ישנם תקופות של חושך והסתר אטימות מכל דבר שבקדושה, וכן תקופה של צרות ויסורים עניות, חולי וכיוצא, ואז נדמה לאדם כי האלוקים עזבו, וכנא' (ישעיה מט, יד): "ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני", שממש נדמה לאדם שהנה האלקים עזבו, תפילותיו לא נענות, סבלו מתמשך, עבודת ה' שלו הולכת בקושי ובנסיונות תקיפים עליות וירידות, הנהו חסר יציבות כעבודת ה', המדות הרעות מתעוררות בו ככל עת הכעס, העצבות, טשטוש האמונה, התפילות ללא לב ורגש, עד שהאדם חושב מה אני עושה בעולם, וללא שום ספק אצלו, שהנהו עתה לא ממלא תפקידו כלל, ואין לה' שום חפץ בו, ונדמה לו שכשם שהוא מיואש מעצמו כמו כן הקב"ה מיואש ממנו.

והוא אשר רואים אנו היאך לעולם משותפת מדת הרחמים במידת הדין, ולעולם לא תהא מדת הדין שולטת לברה ללא רחמים, והוא זה שבכל מכה ומכה שמכה הקב"ה יש גם עידוד, ולמשל כאשר ישנו לאדם צער גדול בניס, לעומתם יש בניס שגידולם בנקל, או כשיש צער תרבות רעה בתוך ביתו - הרי שלעומת זה נותן ה' נחת משאר המשפחה - בניס ובנות מוצלחים, כשיש צער עניות - גם בתוך צער זה כמה ניסים והשגחה רואה האדם הכי צד לא עוזבו הקב"ה בעמות הצורך ומוזמין בדרכים שונות את צורכו בשעת צורכו ממש. אדם הסובל ממצבי רוח לא טובים מדכאוונות ומדאגות שוא וכיוצא, לרוב בין תקיפה לתקיפה נותן הקב"ה רוגע ושלווה כדי שיוכל שאת את סבלו, ויוכל לצפות ולקוות לטוב. כמה פעמים אדם לפני ארוע מסוים ודואג היאך יחוש בכריאותו לקראת אותו אירוע, ובנס - אז ממש חש הוא בטוב, וכיוצא בזה רואים אנו בכל יום ובכל עת את

ג. תפקידנו בעידן ההשגחה הנסתרת לגלות את האור

שבחשכה

27

אולם רצון וחפץ ה' שבזמן הסתר שכזה יגלה האדם את השגחתו יתברך עליו, ויתכונן באי אלו פרטים שהנה ועין ה' עליו להשגיח עליו ולהציץ עליו מבין החרכים, באמור לו: בני, הנהי מביט עליך, אל תיפול ברוחך, החזק מעמד... כי אתך אני להצילך, שכן יש בחינת השגחה בגדר (שיר השירים ב, ט): "הנה זה עומד אחר כותלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים", ועל האדם לחזק עצמו בכל מצב וגם החשוך ביותר, ולדעת שגם

"ניסין ונפלאותיך עמנו".

והוא אשר אומר דוד המלך: גם כי אשב בחושך ה' אור לי, והיינו לא ימצא הדבר שחושך גמור יסובבני מבלי שיאיר לי ה' גם בתוך החשיכה, ובוהו בא הקב"ה לומר לאדם הנה עמך אני בצרה, תתעורר ותצפה לטוב.

אם לא נראה לו שום תקוה של אור וכאילו וסרה מעליו השגחת ה' - זהו שקר, כי בוודאי ההשגחה העליונה עליו בכל מצב שהוא נמצא בו, אלא שהוא בגדר מציץ מן החרכים, להציץ עליו ושומרו מן האכזרן הגמור.

ד. הכי צד לעולם בהשגחה הנסתרת - ה' אור לנו

והנה כן מצינו לעולם שהקב"ה מראה השגחתו ומאיר בעידן חשיכה להורות שאין הקב"ה זונח ואינו מואס מעשה ידיו, וגם כאשר הגלות בחוקפה הן על היחיד והן על הרכים.

ה. נס פך השמן אות ומופת לרצויו של עם ישראל עד להשרות בתוכו השכינה

31

עד כאן בארנו דברי הגר"י לוינשטיין מה המיוחד שבנס חנוכה, והוא להורות שגם במצבי חשיכה והסתר - ה' אור לנו להאיר חשכתנו ולעודדנו בגלותנו לבל נתיאש. אלא שעדיין יש להבין למה היה נצרך נס השמן, והלא הראה לנו הקב"ה את אורו והשגחתו בעצם נצחון מתתיהו ובניו שנצחו את מעצמת יוון, ובוהו ראינו די והותר שה' עמנו גם בצרה וחשכה, ולמה היה צורך בנס השמן, והלא אין הקב"ה עושה ניסים לחינם וא"כ הקב"ה שהעלים מעיני היוונים שמן בכמות ליום א' יכל להעלים מעיניהם שמן בכמות של 8 ימים ולא היה נעשה נס זה, ומה היה ההכרח לנס זה, ולא די בקושיא זו, אלא עוד יותר תמוה שאת כל כובד משקל החג וזכרו מסמלים אנו בנר החנוכה זכר לשמן ולא זכר לנצחון, שבשל כך מדליקין אנו ח' ימים נרות בשמן זית, ועל כך אף הוטלה חובה לחזר על הפתחים, ואילו לגבי נס הנצחון מסתפקים אנו באמירת "על הניסים" כתפילה, וגם בזה מי ששכח אינו חוזר.

אולם הדבר היה כדוגמת ניסי מצרים, שמתחילה עשה לנו הקב"ה ניסים ונפלאות בנתינתו מכות נקמה בפרעה, והציל את גופינו ממבקשי רעתנו,

עם ישראל כמצרים, שהיו בגלות קשה של ועבדום וענו אותם, גזירת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, והנה באותה תקופה נעשו להם ניסים רבים, וכמו שאמרו חז"ל שהיו יולדות ששה בכרס אחד, ובני" פרו וישרצו וירבו מאד, וכן איתא בחז"ל שהיו בני" משליכים בניהם לשדות והיו המלאכים משמרים אותם ומאכילים אותם דבש וחלב ולבסוף היו הבנים גדלים ומכירים את אבותיהם ואמותיהם.

וכן מצינו בפרשתנו גבי יוסף הצדיק כשישב בכלא בבור והיה בצער ובמצוקה, שגם שם האיר לו הקב"ה וכנאמר (בראשית, לט, כא-ג): "ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד, ויתן חינו בעיניו שר בית הסוהר, ויתן שר בית הסוהר ביד יוסף את כל האסירים אשר בבית הסוהר... אין שר בית הסוהר ראה את כל מאומה כידו באשר ה' אתו, ואשר הוא עושה ה' מצליח".

אולם התכלית היתה לצורך התקרבות לה' שהיא קבלת התורה, ולאחר מכן השראת שכינתו בתוכינו באופן מתמיד, והוא בכך שציוונו על עשיית המשכן "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שהוא ענין השראת שכינה באופן מתמיד בישראל, וירדה אש מן השמים ואכלה הקרבנות לסימן ששכינה שורה ביניהם, וכל נס ההצלה ממצרים הלא היתה לתכלית זו, דאם לא כן מה ערך יש להצלת הגוף ללא הנשמה.

והוא אשר אירע ראש מחחילה היתה הצלת הגוף, שנצחו מתתיהו ובניו את מעצמת יוון והרגום וגירשום, והתכלית היתה לצורך השראת השכינה, ואת השראת השכינה ביטא אז הקב"ה בנס השמן, כלומר כשם שהשראת השכינה במשכן ובבית המקדש באה לידי ביטוי בהורדת אש מן השמים שירד ביום שמיני למילואים וכוה ידעו שנתרצו לה', כן בזמן החשמונאים באה השראת השכינה לידי ביטוי בנס השמן, שהוא אות ומופת לרצון השראת השכינה בישראל, שכן לולי נס השמן מה היה סימן להם שלאחר הצלת הגוף זכו גם לתכלית שהיא השראת שכינה ביניהם, והלא העיקר הוא לבשרם שהשכינה מתרצה לשכון בתוכם כבתחילה.

בספר "בני יששכר" בשם ספר "הרוקח" מובא שבתוכה מתגלה אור הגנוז, וכתב שם שכל דברי ה"רוקח" המה קבלה מפי אליהו, והיינו כמבואר דרוח ביטוי השראת השכינה בישראל.

ועוד מובא בספרי החסידות שגור חנוכה למטה מעשרה, ומה הטעם שיהא למטה מעשרה דוקא, לומר לך שכן איתא בגמרא "מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה", הרי שגם במקומות החשובים שהמה בחינת למטה מעשרה שאין שם השראת השכינה - אור החנוכה מאיר לשם.

33 והיינו כמבואר שנס החנוכה מגלה לנו שגם במצבים החשובים ביותר אין ה' עוזבנו ולא יטשנו לעד, וכנאמר (ויקרא כו. מד): "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי איתם", ודרשו חז"ל (מגילה י"א ע"א) פסוק זה על כל הגלויות כולם, "לא מאסתים" - בימי כשדים שהעמדתי להם חנניה מישאל ועזריה. "ולא געלתים" - בימי יוונים. "לכלותם" - בימי המן. "להפר בריתי איתם" - בימי פרסים. "כי אני ה' אלוהיהם" - לעתיד לבא שאין כל אומה ולשון יכולין לשלוט בהם.

35 הנהגה (הנהגה)

שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, הוא היחוד שהאדם מתמנן באמונה שלימה כי מידת הו"ה שהיא מידת הרחמים ומידת אלקים שהיא מידת הדין הכל הוא אחד, והכל הוא באמת רק הו"ה ממדת הרחמים. צעם שאומרים שמע ישראל שמים את הדין על העינים, לומר שאנו סוגרים את העין השכלי, ומתמנינים באמונה שלימה כי כן הוא. אבל

באמת יכול האדם להשיג זאת, והוא ע"י מדת ההודאה, וזה שאנו אומרים בזכרתם אהבת עולם להודות לך וליתןך באהבה, היינו ע"י מדת ההודאה וזכרם להיחוד של קריאת שמע, ששיג כי הכל הוא טוב באמת, והכל הוא מדת הרחמים, ה' אחד.

36a

איתא בשפת אמת (עקב חר"צ ד"ה נפסוק כי חאמר) דעיקר מדת הצטווין לרין להיות צעם שהולך טוב לאדם, כי עיקר הצטווין הוא צעם שליה, צעם שיש לו השפעה של מה שרין, שלא לשום מצטווין באשר לו, נכוחו ועולם ירו, רק שיש מצטווין נכוחו ית'. הנה כתיב (ויימה י. ה) כה אמר ה' ארור הגבר אשר יבטח באדם וסם בשר ורעו ומן ה' יסור לבו, וההיפוך מזה הוא מה שנאמר שם נפסוק (שם ו) ברוך הגבר אשר יבטח בה', שהגם שאין לו מחסור כלל צוטט בו ית'.

והנה ההנהגה של הקב"ה שבעידן שמחה ושלוחה אין השמחה שלימה, ולעולם תמצא ערכוב בשמחה, וכמו כן בעידן פורענות ההנהגה היא להביא מכה ולהמציא מזור ונחת ביחד עם אותה מכה, כי רק בכך לא יפול האדם לעולם, כי לו היתה ההנהגה שבעידן רוחחה ושמחה היתה השמחה והרווחה מושלמת, וכעידן חושך והסתר כמו כן היה החושך ללא שום אור לא היתה לאדם שום התעוררות והבנה בדרכי שמים, והיו נעלמים ממנו כל הדרישות שדורש הבורא מברואיו, והיה נדמה לאדם שכן עולם כמנהגו נוהג, כשיש טובה וברכה זהו לגמרי, והוא מפני שהמזלות שולטים, וכשמזלו עולה אזי טובתו שלמה, וכשמזלו יורד ודועך אזי הפורענות כמו כן לגמרי, וכך הוא מנהגו של עולם, אולם כשרואה האדם שגם בעידן פורענות את יד ה' הרחמנית והמלטפת והמעוררת, יודע ומבין הוא מה נדרש ממנו, לראות את יד ההשגחה בלבד, ומי שכרא את הטוב ברא את הרע - יוצר אור ובורא חושך, ולכן עליו שלא להתיאש בעידן פורענות כי הנה "עמו אנכי בצרה", ויד ה' מופיעה לבשר ישועה, ואמר חז"ל אף יתר על כן שהקב"ה "מקדים רפואה למכה".

וכמו כן כאשר האדם בשלוחה ובנחת יכל לאכזר את תכליתו לו היתה טובתו ושמחתו שלימה, אולם כאשר מעורבת השמחה ועדיין יש לו כמה * לדאוג, זהו מה שביאנו על תכליתו, בי אז יבין שהטובה מאת ה' ולא במקרה, ובכך ששמחתו מעורבת יתעורר להיות עיניו תלויות לה' גם בעידן שלוחה ורוגע שיצילנו מהפורענויות המחרגשות בעולם המעורבות את השמחה.

38

ובינר רע. וכל נפשך, אפילו הוא נוטל את נפשך. וכל מאדך, כלל ממוקן. דבר אחר כלל מאדך, כלל מדה ומדה שהוא מודד לך הו מדה לו צמח מאד. ופירש רש"י דלרימים להודות לפניו צין על מדת הטוב וצין על מדת הרע. ולא הננתי אס כן למה מניא המשנה את הדרשה כלל מאדך כלל ממוקן ברישא, והפירוש של כלל מדה ומדה לדבר אחר, הלא זהו העיקר מה שרונה המשנה לפרש שחייבים להודות בכל מצב, וה"י לרין להביא זאת ברישא, אך י"ל דעיקר מידת הצטווין ניכרת אלל האדם ע"י התנהגותו צממונו צעם הטוב, כי מי שזוכר צעם הטוב כי הכל בא מהשי"ת אינו מחסר כלל מחיוביו ליתן מעשר, ולעשות חסד צממונו, וזוכר היטב החיוב של אס כסף חלוה את עמי, כי זוכר שכל הממון הוא מהשי"ת והצדקה היא פקדון נדור ליתן לאחרים, וממילא איש מה זוכה לצדך על הרעה ג"כ. חוהי כונת המשנה להקדים קודם כלל ממוקן, כי רק בהקדמה זו, יכול לזכות אחר כך שכל מדה ומדה יודה להשי"ת מאד מאד, כי ע"י הצטווין צעם הטוב זוכה לוהיה ה' מצטווין צעם הרע, ויכול לצדך על הרעה ממוקן ההכרה שהכל בא מה' הטוב, וע"כ יש צוה טוב.

39

בימי הצטווין שהם מיוחדים למדת הוד, היינו לבוא להיות בכלל המודים לה', יכולים לקנות צימים אלו המדה של ראיית טוב, המדה של עין טובה, ע"י ראיית הנרות קונים המדה של עין טובה, לראות הטוב של הקב"ה, ולראות הטוב אלל בני ישראל. הרבי

ואומר השפת אמת שהפרעון לזה הוא כי צעם צרה וזכה אחר כך לצטווין, וזה מה שמסיים הפסוק והיה ה' מצטווין, היינו כשיבוא לעמ צרה ח"ו. וזהו מה שנאמר (מלהים סג. ט) צטווין צו כלל עמ, היינו צב' העמים, הן צעם שהולך טוב והן צעם שח"ו יש צרות, אבל ההתחלה היא הצטווין צעם הטוב. וזה מתאים מאוד לדברינו הנה"ל, כי ע"י מדת ההודאה צעם הטוב, שמכרין את הטוב שעושה לנו הקב"ה, ומודים ומשננים לו ית', ע"י זוכין לראות הטוב צעם צרה, וזוכין למדת הצטווין צעם הצרה שהיא מתנה מהשי"ת, כדכתיב והי' ה' מצטווין, שהשי"ת נותן לו הצטווין או.

שמעתי מהמשגיח הגה"צ רבי דן סג"ל 3. שליט"א שהסביר כי כמו ילד שאמו מרחימו צימים חמין, אף שזועק בשעת מעשה, הרי יודע כי כל מה שאמו עושה לו הרי הוא לטובתו, וממילא מצין כי גם רחמנו הוא לטובתו. אבל אס האדם צעם שהוא מרחי את כספו, אינו זוכר כי הכל בא מהשי"ת, ורק כאשר נהפך עליו מזלו ח"ו אז הוא מראה באצבעו כלפי מעלה שהשי"ת עשה זאת, אינו יכול להבין כי הוא לטובתו. רק אס האדם זוכר חסדי השי"ת אז יש ביכולתו צעם שנהפך עליו עולמו, ואבד כל מה שהרחיב צינים הטובות, לידע כי הוא מעשה השי"ת, והשי"ת טוב ומטיב והכל לטובתו, כי הלא הוא אוחז השי"ת שהטיב עמו כל השנים שהביא עליו את כל הדברים האלה, ועל כרחך טובתו הוא. אבל מי שאינו רואה הטוב מהשי"ת או צעם הרע הוא ח"ו מאשים השי"ת ואינו יכול לראות הטוב.

I often find that people are great at seeing where God "is not" in our lives. But we are not so great at seeing just where He "is." When things go wrong, we usually ask, "Where was God? Why did He allow this to happen to us?" Rarely, however, when things go right, do we give Him the credit for working things out.

How often will we give God the credit when a business deal goes well or when we find what we were looking for in the first shop we enter, or even when we easily find a parking space? It's only fair that if God is going to take the rap when problems arise, He should also get the credit when things go well. He's either in control or not. It can't be that He's in control when things go wrong, but we're in control when they go right!

It stands to reason that if we have a distorted and unfair picture of God's involvement in our lives, we will have difficulty putting into perspective that which causes us pain.

It's like a parent-child relationship. The extent to which the child feels confident of his parent's love is the extent to which he can be accepting of his rebuke. A child who doubts his parent's love will respond negatively to any reprimand. But a child who

feels a deep sense of love from his parents will surely respect them when they make decisions which cause him pain. As long as he knows that they're on his side, he will be able to handle whatever they throw at him.

* The same is true of our relationship with God. We need to know that God is on our side if we are to relate to him properly during the difficult times. And the time to feel that God is on our side is when things are good. If we work on that feeling during the good times, we will have a "friend" during the hard times. But if we fail to feel God's love when all is going our way, we will certainly not feel it when we go through pain.

43 When Elana first became ill, Rabbi Weinberg gave us a suggestion that really helped us focus on God's love for us. He suggested that on Friday night, we tell "hashgachab stories." Stories of how, during the past week, we saw God's hand in our lives. It might have been something as simple as finding a parking space right outside the store or being late for a train and finding that the train was also late. "Look for God in your life and you will find Him," was the principle. And it worked wonders for us. It has long been an integral part of our Friday night experience. Our children love finding stories in the week where God was clearly a part of their lives (and the treat they get for coming up with a story certainly helps). This gets the whole family in touch with the fact that God is here with us on a daily basis.

466

אנו מבינים שכאשר הקב"ה רוצה להשרות את שכינתו, האפשרות היחידה היא להשרותה בערפל, והטעם, מפני שהעולם לא ראוי לקבל את עוצמת השראת השכינה. אבל באמת אין זה רק מחמת שהעולם לא ראוי לכך, אלא אף משום שאינו מסוגל לכך. ולשון חז"ל הוא (ע"י רש"י שמות כ, יז, ממכילתא) שחושך ענן וערפל אלו 'מחיצות'. היינו, שמעמד הר סיני היה 'לפנים משלש מחיצות' של חושך ענן וערפל, מחיצה לפנים ממחיצה.

* מה זו מחיצה ומה מטרתה? טעות נפוצה היא שמטרת המחיצה היא לחצוץ, להפריד ולהרחיק בין דברים. האמת היא להיפך, המטרה של מחיצה לקרב. למשל בבית כנסת, אילולי המחיצה לא יכלו נשים להכנס כלל לביה"כ מטעמי צניעות. נמצא שהמטרה איננה לחצוץ בין אנשים לנשים, אלא להיפך - לאפשר להן להכנס לבית הכנסת. המחיצה מאפשרת קירוב.

וואת לדעת, שהבחירה ביד האדם כשנמצא הוא במצבים חשוכים, לראות את הקב"ה המצוי עליו ומשקיף לראותו מן החלונות ומן החרכים, וכנאמר בפסוק (ישעיה נ, י): "מי ככם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו - יבטח בשם ה' וישען באלוקיו", דהיינו "מי הירא ה' השומע בקול עבדו" - של הקב"ה שהמה הנביאים, זה "אשר הלך חשכים"

שמצבו חשוך לגמרי, "ואין נגה לו", ואין רואה שום זיק של אור ההצלה ממצבו, ועכ"ז אינו מתיאש, אלא "יבטח בשם ה' וישען באלוקיו", וכנח מה יבטח? בכח זה שיראה את ההשגחה ואת איתותי הנחמה בחוך צרתו, ויפקח עיניו לראות זאת, כי אם ישתלט עליו היאוש לא יראה כלל באיתותי הנחמה והצלה, ויכנס לעצב ויאוש, וקב"ה ביד האדם ליפול לגמרי בצרתו או להתעורר ממנה בכח בטחונו בה'.

יא. נס החנוכה אות ומופת להיות בחושך - ה' אור לנו
41 גם בהצלת נשמותינו ולא רק בהצלת גופינו

וואת משמעות חג החנוכה, להורות לנו שגם בתקופות חושך ואפילה השגחת ה' עלינו להצילנו ממבקשי רעתנו, ואין שום מצב המצדיק יאוש, ואדרכא, דוקא כשמגיעים לסף ההתחדות וכמו שהיה בזמן היוונים, זהו הזמן שיש לצפות בו לישועה, שכן מובטחים אנו להשאיר קיימים לנצח, ולכך כשראו מתחיהו וכניו שמצבם של עם ישראל עלתה לפני הכהדה גמורה, שהנה וכמעט קט ולא נשאר מעם ישראל כלום, היוונים כרשעותם וטומאתם סחפו את כלל ישראל, והיו ישראל עומדים לפני אבדון, הבינו שלא יתכן שיטוש ה' עמו, שכן נאמר לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם, ובטחו בה' ויצאו למלחמה במסירות נפש.

* וזו צריכה שתהא אמונת כל יחיד ויחיד, שלא יתכן שהבורא יחידנו לגמרי, ולעולם משאיר הבורא פתח להצלה, ועל כך חייב האדם להיות בטוח, ולא לפחד כלל מהכחדה, וגם כי יקומו עליו מרעים לאכול את בשרו ידע ויאמין שאין בכונת הבורא להכחיד, ואם ראתה כאלה שהוכחדו זהו מפני שהתיאשו המה עצמם מהצלתם, והינם בגדר "מאבדים עצמם לדעת", שכן מצד הקב"ה לעולם לא בא היאוש, שכן אין הקב"ה מתיאש מהאדם לעולם, רק שהאדם מתיאש מעצמו.

44 חנוכה - 5782

חז"ל אומרים (ע"י ר"ה יט ע"ב) שאע"פ שבטדה מגילת תענית, חנוכה ופורים לא בטלו. כלומר, חנוכה ופורים הם מועדים שכתובים במגילת תענית. ואמרו חז"ל (שבת יג ע"ב): "תנו רבנן, מי כתב מגילת תענית? אמרו חנניה בן חזקיה וסיעתו שהיו מתכבין את הצרות וכו'", ופירש"י: "מתכבין את הצרות - שנגאלין מהן, והנס חביב עליהן להזכירו לשבח של הקדוש ברוך הוא, וכתבין ימי הנס לעשותן יום טוב, כגון אלן יומין דלא להתענאה בהון" כ"י, עכ"ל. וע"י במהרש"א שהעיר שהלשון "מתכבין את הצרות" משמע שחיבבו את הצרות עצמם, יעו"ש מש"כ.

ונראה שמבואר כאן יסוד גדול, והדברים ככתבן, והוא "שהיו מתכבבים את הצרות". זהו אחד מהיסודות הגדולים והפשוטים, צרות וחושך הם הזדמנות להתגדל ולהתחזק. ונבאר את הענין.

45 ה' אמר לשכון בערפל"

הדברים רמוזים בפסוקים. כאשר שלמה המלך בנה את בית המקדש, כתוב (מ"א, ח יב): "או אמר שלמה, ה' אמר לשכון בערפל", כביכול במקום של חושך וערפל - שם השכינה שוכנת. וכן כתוב (שמות כ, יח): "ומשה נגש אל הערפל". והנה, בכל התורה לא מצינו השראת שכינה בדרגה גבוהה שלא על ידי ענן, חושך, או ערפל. וגם בהר סיני - בהתגלות הגדולה ביותר של השכינה - היה זה מתוך חשך, ענן וערפל.

46 מחיצות מקרבות

כלל זה חל בשני צדדים, מצד אחד לא תתכן השראת שכינה בלי חושך וערפל, ומאידך, היכן שיש צרות, נסיונות, חושך, סכנות, נפילות ומשברים, שם הקב"ה כביכול מסתתר.

הסיבה האמיתית לכך היא עמוקה מאוד, אבל פשוטם של דברים כך הם:

האיזון הזה. וזהו כלל גדול שכל דבר נעוץ בתחילתו, ואין שום דבר מרובע בעולם. ככל שמתרחקים יותר, מתקרבים יותר. אם הגיע האדם לפסגת הריחוק, משם יכול הוא להגיע לפסגת הקירוב. זאת התכונה של עיגול, וזה אחד המסרים החשובים ביותר. עלינו לדעת שעם ישראל ראו את ה' בהר סיני, והדורות מתרחקים והולכים, עד שמיגיעים לדור שלנו שהוא פסגת הריחוק, ומשם נגיע לפסגת הקירוב. המחיצות והחושך יהיו עד כדי כך, עם סכנות כאלו, שכל אחד ימצא את הקב"ה בקרבה עצומה. כדור שלנו ישנן הזדמנויות נדירות להכריע את העולם לכף זכות, לעשות נפשות לעם ישראל, ולהשיג גדולות בלימוד ובתפילה. לעולם לא היה דור, ולעולם לא היתה תקופה כעם ישראל כמו שלנו. בדורנו ניתן להשיג את כל זאת בקלות, הכל קרוב אלינו כל כך.

אומרים כשם ר' איצ'ליה בלזר זצ"ל אודות האימרה השגורה בפי אנשים "הלואי והיתה לנו הסייעתא דשמיא של הרשב"א". אמר ר' איצ'ליה: "לנו יש סייעתא דשמיא הרבה יותר משל הרשב"א!"

זהו אחד מהיסודות החשובים שאנו צריכים לקחת עמנו מחנוכה. מחנוכה למדים אנו כי כאשר מגיע חושך לעולם, יכולים שלוש עשרה בני חשמונאים, ממש יחידים, לעמוד נגד כל הנסיונות, ונגד כל הרשעים, ולנצח במלחמות. רק במצב של חושך אפשר להשיג זאת. כי הסייעתא דשמיא שבתוך החושך היתה מעל ומעבר להשגה. כאשר הדליקו את פך השמן, אשר הכיל כמות של שמן שלא היה מספיק אלא ליום אחד, לא חשבו שידלק שמונה ימים. אבל קרה להם נס. נשאר רק פך אחד קטן ומלבדו הכל היה טמא, חרב, והרוס. זו ההזדמנות להדליק את הפך הקטן ולזכות לנס.

52

"העם ההולכים בחושך ראו אור גדול"

מי שלא מנצל את החושך, נופל לתהום, אבל החושך יכול להיות אור. אפשר בקלות לדלות מהחושך את האור המיוחד. אנחנו לא צריכים ללכת רחוק, עבודתנו מאוד קרובה אלינו. הרי לצערנו בני התורה הם עדיין קבוצה קטנה בתוך עם ישראל, וצריך לנצל את הזמן לתורה. זהו ממש זמן חירום, ומי שיחמיד כעת, בזמן של חושך, יזכה להבטחת הנביא (ישעיה ט, א): "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול".

53

* השפת אמת עומד על כך ומבאר: אדם שעברה עליו צרה ונושע ממנה, אם בזמן הצרה קילל ורטן, לא יגיע להודאה אמיתית בשעת הנס. רק מי שמצדד עליה את הדין בשעת הצרה ומבין שיש דין למעלה שסייב את הצרה הזו בגלל חשבון כלשהו, הוא זה שיוגע אחר כך בשעת הנס להודאה אמיתית ושלמה מעומקא דליבא. כאשר הגמרא רוצה לתאר את אופיים המיוחד של כותבי מגילת תענית, היא מכנה אותם בתואר 'מחבבי צרות', שקיבלו את הצרות

וכן מובן הצורך שהיה במעמד הר סיני לחושך, ענן וערפל. הואיל ואם הקב"ה, כביכול, היה יורד להר סיני, העולם כולו היה מתכסל מפני הדר כבודו יתברך [כדוגמת השמש, שאם היתה מתקרבת לעולם, הכל היה נשרף מעצמותה]. בכדי לאפשר לקדוש ברוך הוא לרדת להר סיני היתה מחיצה לפנים ממחיצה, הסתר בתוך הסתר. רק כך נוצרה האפשרות שכביכול השי"ת יכול היה להשרות את שכינתו בהר סיני ולתת לנו את התורה.

זהו יסוד חשוב שעלינו לדעת אותו, שבתוך חושך וצרות שהם מחיצות בנינו לקב"ה מונחת אפשרות של קירבה מיוחדת אליו ית'. וזהו מה שאמרו חז"ל 'אודות מגילת תענית': "חגגיה בן חזקיה וסיעתו היו מחבבין את הצרות" וכו', כי כשהיו צרות הם ידעו שמאחורי המחיצה יש קירבת ה' ומה התעוררו עד שזכו לניסים.

43

חושך זה מלכות יון

והיא אחת מהנקודות היסודיות ביותר של חנוכה. שהרי על הפסוק (בראשית א, ב) "וחושך על פני תהום" דרשו חז"ל (ב"ר פ"ב, ד): "זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל". כמו כן, לא מצאנו בשום מקום אחר נר מיוחד למצוה [שאי אפשר להנות ממנו], מלבד חנוכה. ומדוע נתיחד הנר

לחנוכה? כי לא יתכן לקחת חפץ של אור, אלא בחושך. בלי חושך, אי אפשר לגלות אור, כי אור בלי חושך היה מסנוור את כל העולם.

49

נר חנוכה המאיר מתוך החושך

והנה על הפסוק "וירא אלקים את האור כי טוב" דורשים חז"ל (חגיגה יב ע"א): "אור שכרא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו. כיון שנסתכל הקדוש ברוך הוא בדור המבול וכדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנזו מהן וכו'. ולמי גנזו? לצדיקים לעתיד לבא". ומבואר שהקב"ה גנז את אור שבעת ימי בראשית לצדיקים לעתיד לבא. והיכן גנזו? בתורה! וידוע בשם הרוקח כי הלו" נרות דחנוכה הם כנגד הלו" שעות שהאיר אור הגנוז בששת ימי בראשית. ועומק הענין הוא, שכבדי להוציא מהנרתיק ומההסתר את האור הגנוז של ששת ימי בראשית, המאיר מסוף העולם ועד סופו, ניתן לעשות זאת רק בתוך החושך הנורא שהיה בימי יון - בחנוכה. בתוך החושך הנורא של מלכות יון, שגורה גזירות אחר גזירות עד שכמעט ולא נשאר כלום משונאיהם של ישראל, ובתוך החושך זה, החשמונאים הבינו שהגיעו לפסגת החושך, אשר הגיע לממדים כה גדולים עד שניתן היה לחזות באור החשמונאים הבינו שזה הזמן להמפכה. אין זה למרות החושך, אלא בגלל החושך! רק האור שנראה מתוך החושך הוא שאפשר לשלש עשרה בני חשמונאי לצאת למלחמה נגד מליוני יוונים.

בזמן משה רבינו לא היה שייך דבר כזה, גם לא בזמן דוד המלך. בזמנם מי ששח בין תפילה של יד לשל ראש לא יצא למלחמה (מנחות לו ע"א), ואילו בזמן החשמונאים [שאמנם היו צדיקים, אבל לא בדרגת הצדיקים שהיו פעם], היו צריכים דוקא את המסירות - נפש שלהם, ולא את הצדיקים של פעם.

50

חנוכה - זמן להשיג גדלות

דבר זה הוא יסוד גדול ביהדות. כמו שמלחמה יוצרת תפוחות באנשים, עשירים הופכים לרעבים ללחם ועניים מתעשרים, כך זה גם ברוחניות. כשכל העולם הפוך זה הזמן להתעשר. המסילת ישרים אומר שאותו חייל אשר בזמן

שלום עליו להתאמץ שנים רבות בכדי לעלות בדרגה, עשוי לעלות כמה דרגות בקלות רבה בעתות מלחמה. די שיעשה אז פעולה אחת של גבורה, ומיד הוא עולה דרגה. בזמן של מלחמה ניתן תוך זמן קצר לעלות מדרגה אחר מדרגה, והואיל וזהו הזמן להראות את הכח.

54 Facing Light from Darkness

Problems, in Judaism, far from being something bad, are a sign of spiritual vigor and vibrancy.

The more a person moves forward, the more he or she will be faced with challenge and difficulty.

This may not sound like much of an incentive to grow spiritually, but that is only if you look at pain as a "bad" thing. As I have said before and will say again — pain is not our enemy; distance from God is our enemy. Pain is the means through which we can fight the enemy and win the battle of this world. We can learn not to be frustrated and upset by pain, but rather to embrace it as a friend which is here to help us fulfill our potential. Then we will have the ability to deal with the question of "bad" things happening.